



**A Kúria
mint felülvizsgálati bíróság
ítélete**

Az ügy száma: Pfv.I.20.215/2023/4.

A tanács tagjai: Dr. Szabó Klára a tanács elnöke

Dr. Parlagi Mátyás előadó bíró

Dr. Magosi Szilvia bíró

Dr. Mocsár Attila Zsolt bíró

Nyíróné dr. Kiss Ildikó bíró

A felperes: Felperes1

A felperes képviselője:

Dr. Kiss János Márk ügyvéd

Az alperes: Alperes1

Az alperes képviselője:

ügyintéző: Dr. Danka János ügyvéd)

A per tárgya: haszonbérleti szerződés felmondása érvényességének megállapítása

A felülvizsgálati kérelmet benyújtó fél:

felperes

A másodfokú bíróság neve és a felülvizsgálni kért jogerős határozat száma:

Nyíregyházi Törvényszék 4.Pf.20.773/2022/6.

Az elsőfokú bíróság neve és határozatának száma:

Fehérgyarmati Járásbíróság 2.P.20.042/2022/10.

Rendelkező rész

A Kúria a jogerős ítéletet hatályában fenntartja.

Az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

I n d o k o l á s

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

[1] A felperes jogelődje mint haszonbérbeadó és az alperes mint haszonbérelő haszonbérleti szerződést kötöttek a szántó és legelő művelési ágú alrészletekből álló perbeli földre 2014. október 16-tól 2034. október 15-ig. A haszonbérleti szerződés szerint a haszonbérelő a földrészletek művelési ágát kizárólag a haszonbérbeadó előzetes írásbeli

hozzájárulása alapján változtathatja meg (4.5.). A haszonbérbeadó a haszonbérleti szerződést azonnali hatállyal felmondhatja, ha a haszonbérlő a haszonbérelt földrészlet művelési ágát a haszonbérbeadó előzetes írásbeli hozzájárulása nélkül megváltoztatja [5.2.e)].

[2] Az alperes a legelő alrészlet művelését kaszálással végezte, amelyről a felperest – kérésére – 2022 januárjában tájékoztatta. A felperes 2022. január 20-án azonnali hatályú felmondást közölt a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról szóló 2013. évi CCXII. törvény (a továbbiakban: Fétv.) 58. § (1) bekezdés *b)* pontja és a haszonbérleti szerződés 5.2.e) pontja alapján a legelő alrészlet művelési ágának kaszálással történő használattal bekövetkezett – hozzájárulása nélküli – megváltoztatása miatt, valamint felszólította az alperest a perbeli föld birtokba adására. Az alperes a felmondás ellen írásban tiltakozott.

A kereset és az alperes védekezése

[3] A felperes a felmondás érvényességének megállapítását kérte.

[4] Indokolása szerint az alperes a legelő művelési ágú alrészletet nem a jogszabályban meghatározott módon, hanem a rét művelési ágra vonatkozó szabályok szerint hasznosította, így művelési ágát hozzájárulása nélkül megváltoztatta.

[5] Az alperes kérte a kereset elutasítását.

[6] Indokolása szerint a legelő alrészletet a haszonbérleti szerződésnek megfelelően hasznosítja. A felperesnek korábban is tudomása volt erről, ezt a művelési módot azonban korábban nem kifogásolta. Előzetes felhívás nélkül nem is gyakorolhatta volna felmondási jogát, a legelő alrészlet kaszálással történő művelése egyébként sem minősül súlyos szerződésszegésnek. Ha a felperest megillette volna a felmondás joga, úgy annak feltételei csak a legelő művelési ágú alrészletre vonatkozóan álltak volna fenn.

Az első- és a másodfokú ítélet

[7] Az elsőfokú bíróság a keresetet elutasította.

[8] Indokolása szerint a haszonbérleti szerződés megkötése során az alperes úgy nyilatkozott, hogy a legelő alrészlet hasznosításának módja kizárólag kaszáló és azt ekként is hasznosította. A szerződő felek a haszonbérleti szerződésben eltérhettek a rétre és a legelőre jogszabályban meghatározott művelési módtól. A felek között folyt korábbi perben a felperes is megismerhette a haszonbérleti szerződést, valamint a szomszédságban lévő ingatlanai miatt közvetlenül is meggyőződhetett az alperes tevékenységéről. Az alperes a kaszálással eleget tett a haszonbérleti szerződésben vállalt művelési kötelezettségének, ezért az e művelési módra alapított felperesi felmondás nem jogszerű.

[9] A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

[10] Indokolása szerint az elsőfokú bíróság csak részben állapította meg helyesen a tényállást, ezért azt kiegészítette és módosította. Helyesnek ítélte az elsőfokú bíróság által felhívott jogszabályok körét és az abból levont végkövetkeztetést. A felmondás érvényességének megállapítására irányuló kereseti kérelem megállapítási kereset, amelynek feltételeit a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 172. § (3) bekezdése szabályozza, így hivatalból elsődlegesen ezek fennállását vizsgálta. A felperes keresetét a Fétv. 61. § (1) bekezdésére alapította, amely azonban nem önálló jogszabályi felhatalmazás megállapítási kereset előterjesztésére, az csak arról rendelkezik,

hogy a felmondás el nem fogadása esetén a felmondást gyakorló bírósághoz fordulhat (Kúria Pfv.V.21.479/2018/7.). A felmondással kapcsolatos eljárás és jogkövetkezménye szabályozásával a jogalkotó célja a jogviták elkerülése, a bizonytalanság kiküszöbölése volt. A Fétv. ugyanakkor nem határozza meg, hogy milyen alanyi jog védelme kérhető a bíróságtól, és a jogvita bíróság előtti eljárásban való eldöntésére sem ad szabályt. A bírósághoz fordulás joga ezért azt jelenti, hogy a törvényben megszabott jogvesztő határidőn belül a jogosultnak bíróság előtt kell igényét érvényesítenie, mégpedig olyan keresettel, amely megfelel a hatályos eljárásjogi szabályoknak. Az igényérvényesítés eszköze a kereset, annak tartalma pedig a felperes határozott kérelme arra vonatkozóan, hogy milyen jogvédelmet kér a bíróságtól. Tartalma szerint a kereset az alperes marasztalására, a felperes és az alperes közötti jogviszony fennállásának vagy fenn nem állásának a megállapítására, vagy a közöttük lévő jogviszony vagy jogállapot megváltoztatására irányulhat. A felmondás címzettje az alperes volt, a felperes a bírósághoz nem intézett az eljárásjog szabályai szerint megengedett kérelmet az alperes birtokba adásra kötelezésére. A per elbírálása szempontjából ezért nem volt jelentősége, hogy a felmondás tartalmazta a birtokba adásra irányuló követelést. A Pp. 172. § (3) bekezdése szerint a megállapításra irányuló kereseti kérelem együttes (konjunktív) feltételei a jogvédelem szükségessége, valamint a teljesítés követelésének kizártsága. Ha ezek közül bármelyik feltétel hiányzik, a keresetet a bíróságnak el kell utasítania. A haszonbérleti szerződést megszüntető felmondás esetén követelhető a föld visszaadása, ami még nem történt meg. Nem áll fenn ezért a megállapítási kereset előterjesztésének az a feltétele, hogy a felperes nem követelhet teljesítést. Miután a feltételek konjunktívak, így azt már nem kellett vizsgálni, hogy a kért megállapítás szükséges és alkalmas-e a felperes jogainak az alperessel szembeni megóvásához. A megállapítási kereset eljárásjogi feltételeinek vizsgálata nem tartozik az anyagi pervezetés körébe, így azzal kapcsolatban nem terhelte anyagi pervezetési kötelezettség sem az első-, sem a másodfokú bíróságot (BH2022. 47.). A felmondás érvényessége megállapítására irányuló kereseti kérelemnek ezért nem volt helye, mert hiányoztak annak a Pp. 172. § (3) bekezdése szerinti feltételei, a kereset így önmagában ebből az okból megalapozatlan. Erre figyelemmel érdemben nem vizsgálható a felmondás jogszerűsége, az annak alapjául megjelölt ok megvalósulása. A másodfokú bíróság ezért az elsőfokú bíróság ítéletét – eltérő jogi indokolással – helybenhagyta.

A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem

[11] A felperes felülvizsgálati kérelmében kérte a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését, és elsődlegesen új határozat hozatalával a kereset teljesítését, másodlagosan a másodfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását. A felülvizsgálati kérelem szerint a jogerős ítélet sérti a Pp. 364. §-át, a 369. § (1), (3) és (4) bekezdését, a 370. § (1)-(3) és (4) bekezdését, a 371. § (1) bekezdés *b)* és *d)* pontját, valamint a 373. § (5) bekezdését.

[12] Indokolása szerint keresetét a Fétv. 61. § (1) bekezdésére alapította. Az alperes ellenkérelmében nem hivatkozott arra, hogy ez a jogszabályi rendelkezés nem biztosít önálló jogalapot a felmondás érvényességének a megállapítására, nem kifogásolta a Pp. 172. § (3) bekezdésében írt feltételek teljesülésének a hiányát. E feltételeket az elsőfokú bíróságnak erre irányuló védekezés hiányában, hivatalból is vizsgálnia kell. Az elsőfokú bíróság ezt nem tette meg, nyilvánvalóan azért, mert a Fétv. 61. § (1) bekezdését mint anyagi jogi rendelkezést úgy értelmezte, hogy az önálló jogalapot biztosít az általa megjelölt kereseti kérelem előterjesztésére. Keresetlevele tehát egy *sui generis* megállapítási keresetet tartalmazott, amely esetben nem kell vizsgálni a Pp. 172. § (3) bekezdésében írt feltételeket.

[13] Az elsőfokú ítélettel szemben kizárólag ő fellebbezett, és az alperes fellebbezési ellenkérelmében sem hivatkozott arra, hogy vizsgálni kellene a Pp. 172. § (3) bekezdésében írt feltételek fennállását. Fellebbezésében anyagi jogi felülbírálatot kért, ami nem terjedt ki a

Fétv. 61. § (1) bekezdésével kapcsolatban eltérő jogi következtetés levonására. A felek tehát nem terjesztettek elő olyan tartalmú fellebbezést, csatlakozó fellebbezést, illetve fellebbezési ellenkérelmet, amely alapján a másodfokú bíróság a Fétv. 61. § (1) bekezdésével összefüggésben az elsőfokú bíróságtól eltérő jogi következtetést vonhatott volna le arra vonatkozóan, hogy az nem biztosít sui generis jogalapot megállapítási kereset előterjesztésére. A felek másodfokú nyilatkozatai nem tartalmazták, hogy az elsőfokú bíróság megsértette volna a Pp. 172. § (3) bekezdésében írtakat, valamint nem adtak elő olyan nyilatkozatot, amelyre figyelemmel a másodfokú bíróság vizsgálhatta volna az elsőfokú bíróság eljárásának szabályszerűségét. A Pp. főszabálya a kérelemre történő felülbírálat, mert a másodfokú bíróság ezt a jogkörét a Pp. 370. § (1) bekezdése alapján – az ott meghatározott kivételekkel – csak a fellebbezés, a csatlakozó fellebbezés, illetve a fellebbezési ellenkérelem korlátai között gyakorolhatja. A felülbírálat korlátját nemcsak az képezi, hogy a fellebbező milyen tartalmú másodfokú határozat meghozatalát kéri, hanem az is, hogy ezt milyen indokkal teszi, mely eljárási, illetve anyagi jogszabály megsértésére hivatkozik. Ezen a Pp. novelláris módosítása sem változtatott, amely csak a fellebbezés tartalmának egyszerűsítését célozta. Mivel a Pp. 370. § (1) bekezdése a fellebbezési ellenkérelemre is utal, ezért a korlátozásokat szűken, úgy kell értelmezni, hogy a felülbírálati jogkör csak a fellebbezési ellenkérelemben kifejtett indokok keretei között gyakorolható. A másodfokú bíróság ezért kizárólag a fellebbezésben, a csatlakozó fellebbezésben, illetve a fellebbezési ellenkérelemben meghatározott indokok mentén bírálhatja felül az elsőfokú ítéletet. E korlátok alól kizárólag a Pp. 370. § (2)-(4) bekezdései jelentenek kivételt. Mivel a jelen ügyben nem merült fel kötelező hatályon kívül helyezésre okot adó körülmény, ezért a másodfokú bíróság két esetben gyakorolhatta volna a fellebbezés és a fellebbezési ellenkérelem keretein túl felülbírálati jogkörét: a fellebbezésben nem hivatkozott eljárási szabályszegés esetén, vagy ha az üggyel kapcsolatos anyagi jogi álláspontja eltér az elsőfokú bíróságtól, és így azt állapítja meg, hogy az anyagi pervezetés nem volt megfelelő.

[14] A jogerős ítélet tartalma alapján a másodfokú bíróság észlelte, hogy az elsőfokú bíróság megszegte a Pp. 172. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezést, amely vizsgálatot az eljárás szabályszerűségének felülbírálati körében végzett el. Hivatalból vizsgálta a megállapítási kereseti kérelem feltételeinek a fennállását annak ellenére, hogy erre a másodfokú eljárás keretei között – erre irányuló fellebbezés és fellebbezési ellenkérelem hiányában – nem volt lehetősége. A másodfokú bíróság felülbírálati jogkörére és annak korlátaira vonatkozó rendelkezések explicit rögzítése meghaladottá tette a korábbi eljárási törvény hatálya alatt kialakult gyakorlatot, amely szerint a megállapítási kereset feltételeinek fennállását az eljárás tartama alatt mindvégig vizsgálni kell. A Pp. 172. § (3) bekezdése nem tartalmazza, hogy az ott meghatározott körülmények hivatalból történő vizsgálatát a felülbírálati jogkör korlátaira tekintet nélkül vagy az eljárás bármely szakaszában el kellene végezni, szemben a Pp. 525. § (3) bekezdésében és a 35. § (1) bekezdésében írtakkal. A felülbírálati jogkörre és annak korlátaira vonatkozó szabályok a kérelemre történő felülbírálatot – nagyon szűk kivételekkel – előtérbe helyezve, az elsőfokú eljárás szabályaitól való egyértelmű, koncepcionális eltérést rögzítve úgy határozzák meg a másodfokú eljárás kereteit, hogy kizárják a Pp. 172. § (3) bekezdésében meghatározott feltételek fennállásának hivatalból történő vizsgálatát. E vizsgálat elvégzése a Pp. 369. § (1) bekezdése szerinti felülbírálati jogkör gyakorlásának minősül, amit a 370. § (1) és (3) bekezdései szigorúan korlátoznak. A másodfokú eljárás szabályozása nem biztosít lehetőséget az elsőfokú eljárás szabályszerűségének hivatalból történő felülbírálatára. Mivel a Pp. 172. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezések nem tartoznak a Pp. 370. § (2) bekezdése szerinti körbe, ezért a Pp. 370. § (3) bekezdése alapján a másodfokú bíróságnak az általa észlelt, a fellebbezésben nem hivatkozott eljárási szabálysértést a felek tudomására kellett volna hoznia, és csak a fellebbező fél kérelmére vehette volna figyelembe. Ez azonban nem történt meg, azt a

másodfokú bíróság hivatalból figyelembe vette, ennek eredményét csak a jogerős ítéletben közölte, érdemben pedig nem vizsgálta a felmondás érvényességét.

[15] A másodfokú bíróság eljárásjogi felülbírálati körében a Fétv. 61. § (1) bekezdésével összefüggésben a felek és az elsőfokú bíróság jogértelmezésétől eltérő anyagi jogi álláspontot rögzített, mert a felek között nem volt vita abban, hogy ez a jogszabályi rendelkezés sui generis megállapítási keresetet tesz lehetővé. A másodfokú bíróság így meglepetés-ítéletet hozott, mert olyan anyagi jogértelmezés miatt utasította el a keresetet, amelyre egyik fél sem hivatkozott, és az eltért az elsőfokú bíróság jogértelmezésétől is. A Pp. 370. § (1) bekezdése alapján a másodfokú bíróságnak nem volt lehetősége arra, hogy a Fétv. 61. § (1) bekezdéséből mint anyagi jogi rendelkezésből az elsőfokú bíróságtól eltérő jogi következtetést vonjon le, így el sem juthatott volna az eljárásjogi szempontú felülbírálatig, mert rögzült a Fétv. 61. § (1) bekezdésével kapcsolatos jogkérdés. Nincs lehetőség arra, hogy a másodfokú bíróság olyan, a felek által nem vitatott jogkérdéseket is a felülbírálat körébe vonjon, amelyek vonatkozásában nem állapítható meg, hogy az anyagi pervezetés hiányos vagy helytelen volt. A másodfokú bíróságnak abból kellett volna kiindulnia, hogy a Fétv. 61. § (1) bekezdése sui generis megállapítási kereset előterjesztését biztosítja, amely esetben nincs helye a Pp. 172. § (3) bekezdése szerinti feltételek vizsgálatának. A másodfokú bíróságnak a felek és az elsőfokú bíróság értelmezésétől eltérő anyagi jogi álláspontját a felek tudomására kellett volna hoznia a Pp. 370. § (4) bekezdése alapján, és azt csak a fellebbező fél kérelmére vehette volna figyelembe. Ez szükségessé tette volna a másodfokú bíróság álláspontja szerint helyes anyagi pervezetés elvégzését a Pp. 369. § (4) bekezdése alapján, amely megnyitotta volna a keresetváltoztatás lehetőségét a Pp. 373. § (5) bekezdése szerint. A jelen ügy eltér a jogerős ítéletben hivatkozott BH2022. 47. számon közzétett határozattól, mert a másodfokú bíróság nem eljárásjogi jogszabályt, hanem anyagi jogi rendelkezést értelmezett eltérően. A másodfokú bíróság akkor járt volna el jogszerűen, ha az elsőfokú ítéletet a fellebbezés keretei között felülbírálván érdemben döntött volna a felmondás érvényességéről, vagy ennek hiányában közölte volna a felekkel az elsőfokú bíróságtól eltérő anyagi jogi álláspontját, elvégezte volna a szükséges anyagi pervezetést, megnyitva ezzel a keresetváltoztatás lehetőségét.

[16] Az alperes felülvizsgálati ellenkérelmében kérte a jogerős ítélet hatályában fenntartását.

[17] Indokolása szerint önmagában az, hogy a kereseti kérelem hibáját vagy hiányosságát nem észlelte, azzal kapcsolatban nem nyilatkozott, még nem teszi azt jogszerűvé, amelynek jogkövetkezményét a felperesnek kell viselnie. A Pp. 172. § (3) bekezdésében írt hivatalbóli vizsgálati kötelezettség a felülbírálati jogkört gyakorló másodfokú bíróságra is irányadó. A felperes felülvizsgálati kérelmében maga is elismerte kereseti kérelme hibáját, mert azt akarja elérni, hogy keresetváltoztatás útján kérhesse a birtokba adásra kötelezést és ne kelljen erre külön polgári pert indítania.

A Kúria döntése és jogi indokai

[18] A Pp. 413. § (1) bekezdése és a Pp. 423. § (1) bekezdése alapján a Kúria a jogerős határozatot a felülvizsgálati kérelemben megjelölt megsértett jogszabályhely, az ott előadott jogszabálysértés, valamint a kérelem jogi indokai által meghatározott keretek között vizsgálhatja felül.

[19] Az elsőfokú bíróság a keresetet érdemben vizsgálva azt alaptalannak ítélte. A másodfokú bíróság a megállapítási kereseti kérelemnek a Pp. 172. § (3) bekezdésében szabályozott feltételeit hivatalból vizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy azok nem

állnak fenn, a kereset önmagában ebből az okból alaptalan, így a felmondás jogszerűsége érdemben nem vizsgálható. A felperes felülvizsgálati kérelmében nem állította a Pp. 172. § (3) bekezdésének és a Fétv. 61. § (1) bekezdésének a megsértését, a jogerős ítéletet nem arra hivatkozva támadta, hogy a másodfokú bíróság e jogszabályi rendelkezéseket megszegve nem bírálta el érdemben a keresetet. Felülvizsgálati kérelme szerint a másodfokú eljárásra irányadó eljárási szabályok sérültek azzal, hogy a másodfokú bíróság – felülbírálati jogköre korlátainak megsértésével – hivatalból vizsgálta a megállapítási kereseti kérelem feltételeit, az általa észlelt eljárási szabálysértést és eltérő anyagi jogi álláspontját nem hozta a felek tudomására, azokat a fellebbező fél kérelme hiányában is figyelembe vette, ezért meglepetés-ítéletet hozott. A Kúriának így azt kellett vizsgálnia, hogy a másodfokú bíróság megsértette-e a felülvizsgálati kérelemben megjelölt, a másodfokú eljárásra irányadó eljárási jogszabályi rendelkezéseket.

[20] Ahogy a Kúria Pfv.I.20.378/2022/6. számú határozata [23] bekezdésében már kifejtette, a kereset egy anyagi jogszabály (tárgyi jog) által biztosított valamely jog (alanyi jog) érvényesítését jelenti: a felperes állítja, hogy a valóságban megtörtént konkrét történeti tények megvalósítják az alanyi jogot tételező anyagi jogi normában meghatározott törvényi tényállási elemeket, így az alanyi jog megnyílt, amely feljogosítja őt az anyagi jogszabályban meghatározott igény támasztására. A megnyílt alanyi jogból azt a követelést lehet alappal érvényesíteni, amit az alanyi jogot tételező jogi norma meghatároz. Az igény állapotába került (bírói úton érvényesíthető) alanyi jogból fakadó követelés érvényesítésének eljárásjogi eszköze a kereset.

[21] A sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvénycikk (a továbbiakban: Se.) 16. §-a, a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk (a továbbiakban: 1911-es Pp.) 130. §-a, a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: 1952-es Pp.) 123. §-a és a Pp. 172. § (3) bekezdése, valamint e jogszabályok megalkotására irányuló javaslatok indokolása alapján az eljárásjog szabályozása hosszú ideje és következetesen megkülönbözteti egymástól a megállapításra és a marasztalásra irányuló kereseti kérelmeket oly módon, hogy a megállapítási kereseti kérelem mindig kivételt jelent, megállapítást csak bizonyos feltételek teljesülése esetén lehet kérni a bíróságtól. A megállapítási kereseti kérelem megengedhetőségének kivételessége a perek hatékonysági szempontú szűrését jelenti. A per alapvető célja a jogvita végleges rendezése. Megállapítási kereseti kérelem esetén viszont a bíróság általában ténylegesen nem rendezi a jogvitát, nem kötelez, hanem csak megállapítást tesz, így a jogalkotó erre csak bizonyos feltételek megvalósulása esetén biztosít lehetőséget.

[22] A megállapítási kereseti kérelem megengedhetősége körében az anyagi és az eljárásjog szorosan összekapcsolódik. Már az Se. indokolása is tartalmazta, hogy „[a] megállapítási kereset feltételeinek szabályozása épp úgy, mint a marasztalásra irányuló keresetek feltételeinek megállapítása tulajdonképpen a magánjogba tartozik, nehogy azonban a törvény hallgatásából a szóban forgó keresetek korlátlan megengedettségére lehessen következtetni, megfelelő magánjogi törvényes intézkedés hiányában elkerülhetlen volt e keresetek feltételeit itt körvonalozni”. Az 1911-es Pp. indokolása szerint önmagában a bírói megállapításra irányuló jogi érdek fennállásának feltétele túl tág, mert minden keresetnek jogi érdek a feltétele, ezért pontosításokkal fenntartotta az Se. szabályozását a megállapítási kereseti kérelem eljárásjogi feltételei vonatkozásában. Ugyanilyen indokok mentén eljárásjogi korlátozást tartalmazott az 1952-es Pp., valamint tartalmaz a Pp. is. Az anyagi és az eljárásjog viszonya körében a Pp. törvényjavaslata – a közérdekből indított per különös szabályai között elhelyezett, a perindításra vonatkozó 574. §-hoz fűzött indokolásában – maga is kiemeli, hogy a megállapítás iránti kereset speciális lehetőségét megteremtő rendelkezés az anyagi

jogszabályokban is elhelyezhető lenne, mivel a kereseti kérelem lehetséges tartalmát ezek a külön jogszabályok határozzák meg, azonban a Pp. a megállapítási perekre önálló, egységes szabályozást ad, ezért a közérdekű perek vonatkozásban is a Pp.-ben célszerű elhelyezni ezt a speciális, megállapítási perekre vonatkozó előírást.

[23] A szabályozási cél fenti történeti áttekintéséből is látható, hogy a megállapítási kereseti kérelem perrendtartásban szabályozott eljárásjogi feltételekhez kötése olyan főszabály, amely azonban nem minden érvényesített jogra vonatkozik. Ha az alanyi jogot tételező anyagi jogszabály az alanyi jog megnyílása esetén érvényesíthető igényt bíróság általi megállapításban határozza meg, az alperessel szemben támasztható anyagi jogi igény maga a megállapítás, akkor a perrendtartás által a megállapítási kereseti kérelemre általánosságban meghatározott (eljárásjogi) feltételek nem érvényesülnek. Ezek az anyagi jogszabályi rendelkezések olyan kivételek, amelyek az orvosolni kért jogsértés jellegéből adódnak, mert a bíróság által tett megállapítás is véglegesen rendezi a felek közötti jogvitát. Például a személyiségi jogában megsértett személy önálló polgári jogi igényként kérheti a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását, mert sérelmét önmagában orvosolhatja az is, ha a bíróság ítéletében megállapítja a jogsértést. E kivételektől eltekintve azonban a megállapítási kereseti kérelem eljárásjogi korlátozása a perek jogalkotó általi szűrését jelenti: ha nem maga az anyagi jogszabály biztosítja a megállapításra irányuló igény érvényesíthetőségét, akkor arra csak az eljárásjog által meghatározott feltételek teljesülése esetén van lehetőség.

[24] Az 1952-es Pp. 123. §-a is meghatározta a megállapításra irányuló kereseti kérelem eljárásjogi feltételeit, de nem szabályozta, hogy azt a bíróságnak hivatalból kell-e vizsgálnia. A bírói gyakorlat azonban következetes volt abban, hogy a bíróságnak az eljárást befejező határozat meghozatalakor nemcsak azt kell vizsgálnia, hogy a perbe vitt igény érdemben alapos-e, hanem azt is, hogy a kereset megfelel-e az eljárásjogi rendelkezéseknek: nem hozhat döntést az eljárási szabályoknak meg nem felelő kereset érdemében (Legfelsőbb Bíróság Pfv.I.21.292/2007/5., megjelent: BH2008. 43.); a bíróságoknak a megállapítási kereseti kérelem eljárásjogi konjunktív feltételeit hivatalból kell vizsgálniuk {Kúria Pfv.V.21.146/2017/3. [10]}. A Pp. törvényjavaslata erre hivatkozva „kimondja a bírói gyakorlat által alkalmazott azon elvet, hogy a megállapítási kereset előterjeszthetőségének eljárásjogi feltételeit a bíróság hivatalból vizsgálja. Ez természetesen nem érinti a törvény által megengedett (ún. sui generis) megállapítási kereset előterjeszthetőségét (pl. személyiségi jogsértés tényének megállapítása)”. A Pp. 172. § (3) bekezdésének normaszövege ezért kifejezetten tartalmazza, hogy a bíróság a megállapítási kereseti kérelemnek Pp.-ben meghatározott törvényes feltételeinek a fennállását hivatalból vizsgálja.

[25] A Pp. 364. §-a szerint a fellebbezést szabályozó fejezet eltérő rendelkezése hiányában a másodfokú eljárásban az elsőfokú eljárásra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. A Pp. 369-370. §-ának szabályozása, valamint a Pp. törvényjavaslatának e rendelkezésekhez fűzött indokolása alapján a fellebbezés – főszabály szerint – teljes átszármaztató hatályú rendes perorvoslat, amelynek következtében az elsőfokú bíróság hatásköre teljes egészében átszáll a másodfokú bíróságra, így az ugyanolyan jogkörben jár el, mint az elsőfokú bíróság: az ügy érdemében dönt és maga hozza meg a törvénynek megfelelő határozatot. A Pp. szabályozásában a másodfokú bíróság a jogszabálysértéseket főszabály szerint kérelemre veszi figyelembe, kivételt a kötelező hatályon kívül helyezési okok képeznek, amiket hivatalból kell észlelni és figyelembe venni [Pp. 370. § (2) bekezdés]. A másodfokú bíróság felülbírálati jogkörét a kérelem korlátai között gyakorolja, amellyel kapcsolatban korlátot nemcsak az képez, hogy a fellebbező milyen tartalmú másodfokú döntést kér, hanem az is, hogy azt milyen indokkal teszi.

[26] A másodfokú bíróság felülbírálati jogkörének szabályozása abból indul ki, hogy a fellebbezésben állított jogszabálysértés [Pp. 371. § (1) bekezdés *d*) pont] lehet eljárási [Pp. 369. § (1) bekezdés], anyagi jogi [Pp. 369. § (3) bekezdés *a*), *b*), *c*) pont], a kettő határmezsgyéjén helyezkedik el az anyagi pervezetéssel kapcsolatos hiba, amely azonban csak az anyagi jogi felülbírálat részeként vizsgálható [Pp. 369. § (4) bekezdés], továbbá lehetséges jogszabálysértés nélküli anyagi jogi felülbírálat is [Pp. 371. § (1) bekezdés *d*) pont, 369. § (3) bekezdés *d*), *e*) pont]. A Pp. 172. § (3) bekezdésében a megállapítási kereseti kérelemmel kapcsolatban meghatározott törvényes feltételek vizsgálata azonban a felülbírálati jogkör fenti eseteihez képest speciális. Ezek a törvényes feltételek akkor érvényesülnek, ha az érvényesített alanyi jogot tételező anyagi jogszabályi rendelkezés az alanyi jog megnyílása esetén érvényesíthető igényt nem megállapításként határozza meg, vagyis nem *sui generis* megállapítási keresetről van szó. Ha tehát felmerül a perben a megállapítási kereseti kérelem feltételei fennállásának a vizsgálata, a bíróságnak először azt kell eldöntenie, hogy anyagi jogszabály biztosítja-e a megállapítási kereset előterjeszthetőségének a lehetőségét vagy a fél döntése, hogy a kereseti kérelem fajtái közül alanyi joga érvényesítésére ezt a módot választja. A bíróságnak döntése során szükségszerűen értelmeznie kell az anyagi jogot, de csak abból a szempontból, hogy az anyagi jogszabály megállapítás iránti igény támasztását biztosítja-e. Ha nem, akkor a bíróságnak a Pp. 172. § (3) bekezdésének eljárásjogi rendelkezésében meghatározott feltételek adott ügyben történt megvalósulását kell értékelnie. E törvényes feltételek fennállását hivatalból kell vizsgálni, ezért az független a felek perfelvételi nyilatkozatai által meghatározott jogvita kereteitől [Pp. 183. § (1) bekezdés], így arra az érdemi döntés korlátai sem vonatkoznak [Pp. 342. § (1) és (3) bekezdés], ezért kívül esnek a másodfokú bíróság felülbírálati jogkörének korlátain is (Pp. 370. §). A megállapításra irányuló kereseti kérelem törvényes feltételeinek fennállására vonatkozó hivatalbóli vizsgálat a fentiek szerint magában foglalja az anyagi jog meghatározott szempontú értelmezését, mégsem jelent érdemi (anyagi jogi) felülbírálatot [Pp. 369. § (3) bekezdés]; továbbá bár a bíróság – *sui generis* megállapítási kereset hiányában – a Pp.-ben szabályozott eljárásjogi feltételeket vizsgálja, de az nem minősül az elsőfokú bíróság eljárásának szabályszerűsége felülbírálatának [Pp. 369. § (1) bekezdés] sem, mert a másodfokú bíróság nem az eljárás szabályszerűségét, hanem a felperes ilyen tartalmú keresetindítása törvényes (akár az anyagi jogban, akár az eljárásjogban szabályozott) feltételeinek a fennállását vizsgálja. A fellebbezés – főszabály szerinti – teljes átszármaztató hatálya miatt e törvényes feltételek fennállását a másodfokú bíróságnak is hivatalból kell vizsgálnia függetlenül – egyebek mellett – a fellebbezés tartalma [Pp. 371. § (1) bekezdés] által meghatározott felülbírálati jogkör korlátaival [Pp. 370. § (1) bekezdés]. Ez a jogértelmezés összhangban áll a Kúria Pfv.V.21.336/2020/5. (megjelent: BH2022. 47.), Pfv.II.21.344/2021/4. és Mfv.VIII.10.068/2023/6. számú határozataiban írtakkal is, amelyekben a Kúria helyesnek ítélte, amikor a másodfokú bíróság eljárása során hivatalból vizsgálta a megállapítási kereseti kérelem feltételeit. Mindezekre figyelemmel a másodfokú bíróság nem lépte túl felülbírálati jogkörének korlátait azzal, hogy a megállapítási kereseti kérelem feltételeinek a megvalósulását hivatalból vizsgálta.

[27] A jogerős ítélet ezért nem sérti a felülvizsgálati kérelemben megjelölt jogszabályokat, ezért azt a Kúria a Pp. 424. § (1) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

Záró rész

[28] A felperes felülvizsgálati kérelme nem vezetett eredményre, de az alperes perköltsége megtérítését nem kérte [Pp. 81. § (1) bekezdés], ezért a Kúria nem döntött annak viseléséről (Pp. 82. §).

[29] A Kúria a felülvizsgálati kérelmet tárgyaláson kívül bírálta el a Pp. 405. § (1) bekezdése értelmében alkalmazandó Pp. 376. § (1) bekezdése alapján.

[30] Az ítélet ellen a Pp. 407. § (1) bekezdés *d)* pontja szerint nincs helye felülvizsgálatnak.

Budapest, 2023. november 7.

Dr. Szabó Klára s.k. a tanács elnöke, Dr. Parlagi Mátyás s.k. előadó bíró, Dr. Magosi Szilvia s.k. bíró, Dr. Mocsár Attila Zsolt s.k. bíró, Nyíróné dr. Kiss Ildikó s.k. bíró